

Havterne

Sterna paradisæa

Terna

Arctic tern

Havternen yngler cirkumpolart i arktiske egne samt nogle steder i temperede egne. Den yngler i kolonier i kystnære egne samt ved søer og elve i fjeldegne og på tundraen. Omkring Nordatlanten yngler havterne fra det nordøstlig USA, over Canada, Grønland, Island til Nordvesteuropa, hvor arten findes mod syd til De Britiske Øer, Holland, Nordtyskland og Skandinavien. De største nordatlantiske bestande findes på Grønland, Island, De Britiske Øer og i Finland. På Færøerne er havternen en almindelig ynglefugl med en estimeret bestand på 7.600 par. Bestanden er gået meget tilbage de sidste årtier, sand-

synligvis grundet dårlig ynglesucces (Olsen 2011d). Havterne har tidligere ynglet talrigt på Mykines og Mykineshólmur, bl.a. i 1960'erne, men er siden forsvundet. Havternen er fredet på Færøerne.

Havternen overvintrer på den sydlige halvkugle, bl.a. ved Antarktis.

Mærknings- og genmeldingsdata

12.278 havterner er ringmærket på Færøerne, fordelt over det meste af øgruppen (fig. 2). Flest er mærket på Mykines og Mykineshólmur (3.878), Mikladalur (2.139) og Nólsoy (1.136). 274 havterner er mærket på en ikke nærmere

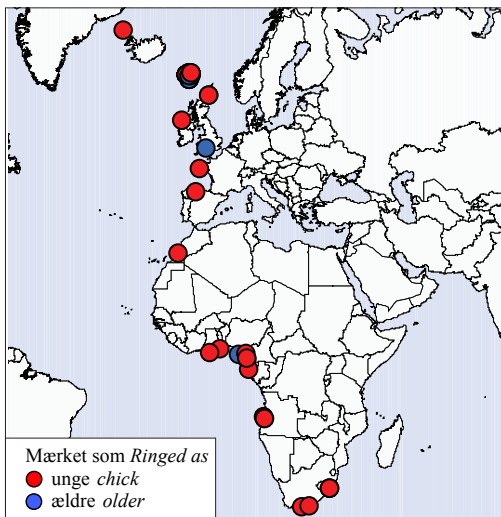

Fig. 1. Samtlige genfund af havterne ringmærket på Færøerne (n=95). All recoveries of arctic terns ringed in the Faroes (n=95).

Fakta Facts

Mærkninger *Birds ringed* 12.278
 - heraf mærket som unger *Ringed as chicks* 8.496 (88%)

Genmeldinger *Recoveries*
 Antal genmeldinger *No. of recoveries* 95
 - heraf udenfor Færøerne *Recovered abroad* 23
 Antal fugle *No. of individuals* 94
 - heraf mærket som unger *Ringed as chicks* 83 (87%)
 Genmeldingsandel *Proportion recovered* 0,8%
 Mærket i udlandet og genmeldt på Færøerne
Ringed abroad, recovered in the Faroes 3

Ekstremer *Extremes*
 Højeste alder *Oldest bird* 24 år 0 mdr.
 Længste afstand *Longest distance*
 Sydafrika *South Africa* 11.091 km
 Nordligst *Northernmost* Grønland *Greenland* (67°16'N)
 Sydligst *Southernmost* Sydafrika *South Africa* (34°05'S)
 Østligst *Easternmost* Sydafrika *South Africa* (31°01'E)
 Vestligst *Westernmost* Grønland *Greenland* (24°38'W)

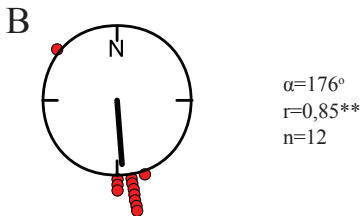
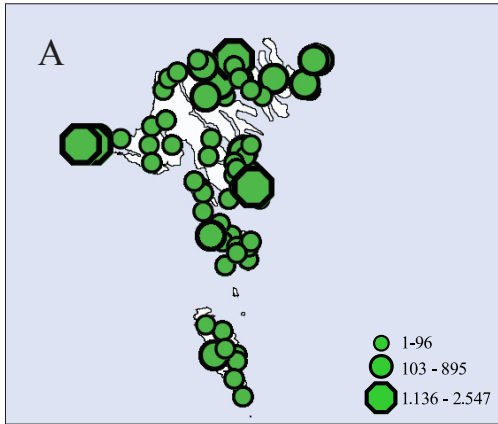

Fig. 2. A) Mærkningslokaliteter for havterne ringmærket på Færøerne (n=12.004). B) Retning af direkte efterårstræk (september-december, >100 km). A) Ringing sites of arctic terns ringed in the Faroes (n=12,004). B) Direction of direct autumn migration (September-December, >100 km).

angivet lokalitet. Den første blev mærket i 1924 (Mykineshólmur), og flest er mærket i 1968 (1.320), 1962 (1.262) og 1966 (1.160) (fig. 4). Siden 1930'erne er der årligt mærket 50-100, dog flere i årene fra 1956 til 1974 (fig. 4), hvor der var særlig fokus på arten. Havterne er ringmærket fra 9. maj til 19. august (12 i maj, 686 i juni, 10.436 i juli og 484 i august, fig. 3). Blandt aldersbestemte fugle (n=9.709) er 88% mærket som unger, 3% som ungfugle (1k) og 9% som ældre fugle (2k+).

I alt 95 (0,8%) havterner er genmeldt. Genmeldte fugle er mærket fra 16. juni til 15. august, flest i juli, og 87% er mærket som unger. 43% af de genmeldte fugle er ringmærket på Mykineshólmur og Mykines (43%). Ydermere er tre havterner mærket i udlandet genfundet på Færøerne (fig. 7).

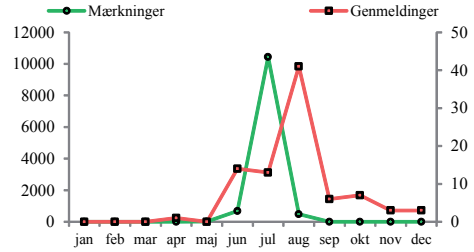

Fig. 3. Mærknings- og genmeldingsmåned for havterne ringmærket på Færøerne. Months of ringing (green circles) and recovery (red squares) of arctic terns ringed in the Faroes.

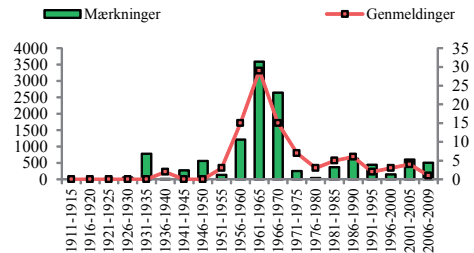

Fig. 4. Mærknings- og genmeldingsår for havterne ringmærket på Færøerne, i femårsperioder. Year of ringing (green bars) and recovery (red squares) of arctic terns ringed in the Faroes (five-year periods).

Træk, overvintring og spredning

Færøske ynglefugle. Havterneungerne spredes hurtigt eller trækker bort, efter de har forladt kolonien. 41 færøske unger er genfundet inden for to måneder efter mærkningen, 35 på mærkningsstedet, to andre steder på Færøerne, og fire i udlandet (Grønland, Frankrig, Spanien, Marokko). En genmelding fra Danmarksstrædet mellem Grønland og Island gælder en unge ringmærket 20. juli 1961 og fundet frisk død to måneder senere på et skib.

De færøske havterner flyver i gennemsnit mod syd på efterårstrækket (fig. 2B). De forlader Færøerne i august, hvor de seneste genmeldinger er fra 27. august og 15. september. Efterårets første genfund syd for Færøerne er fra Frankrig (8. september), Cameroun (9.

september) og sydlige England (10. september). I september er gennemsnitspositionen i Biscayabugten (fig. 6), med genfund fra Grønland og Færøerne i nord til Angola i syd (fig. 5A). I oktober er gennemsnitspositionen flyttet til Centralafrika (fig. 6) med genmeldinger i Marokko, Ghana, Nigeria, Cameroun og Angola (2) (fig. 5A). Første genfund i Sydafrika er 13. november. Efterårstrækket til vinterkvarteret i Sydatlanten forløber således over 1-2 måneder. Den hurtigste havterne fløj i gennemsnit 83 km/døgn, fra den blev ringmærket som unge 7. juli 1965 på Mykineshólmur til den blev fanget 17. oktober 1965 i Angola.

I vinterperioden er færøske havterner genfundet i Nigeria (1) og Sydafrika (2) (fig. 5A). Lysloggere på 10 grønlandske havterner viser, at de overvintrer i det sydligste Atlanterhav, syd for 58°S, hvortil de ankommer ultimo november, og hvor de bliver frem til medio april (Egevang m.fl. 2010).

Under returtrækket om foråret er én færøsk ringmærket havterne genfundet så sent som 6. april i Sydafrika. Manglen på genfund under forårstrækket kan skyldes, at fuglene trækker

langt til havs, som det er vist for grønlandske havterner (Egevang m.fl. 2010).

Forårets første genfund på Færøerne er primo juni. Et sommerfund i Sydafrika af en havterne mærket som unge i 1958 og fundet død 5. august 1959 (fig. 5B) kan have været en oversomrende yngre fugl.

Havterner udklækket på Færøerne vender generelt tilbage til øerne for at yngle. Af 21 genfund fra yngletiden af kønsmodne fugle (>2år) er 19 fundet på Færøerne, i gennemsnit 9 (0-59) km fra mærkningslokaliteten. De to, der blev fundet i udlandet, er aflæst 14. juni 1998 på Fair Isle, Shetlandsøerne (og fundet død 1. juli 2001 samme sted), og fundet død 15. juli 1961 i det vestlige Irland. Omvendt er to havterner, udklækket på Shetlandsøerne, genmeldt på Færøerne i yngletiden henholdsvis 9 og 17 år senere (fig. 7).

Trækgæster. Tilsyneladende er det kun et fåtal af havterner fra andre lande, der gæster Færøerne i træktiden. Kun én fugl fra udlandet er genmeldt på Færøerne i træktiden: En unge mærket 1. juli 1986 i Finland blev fundet om

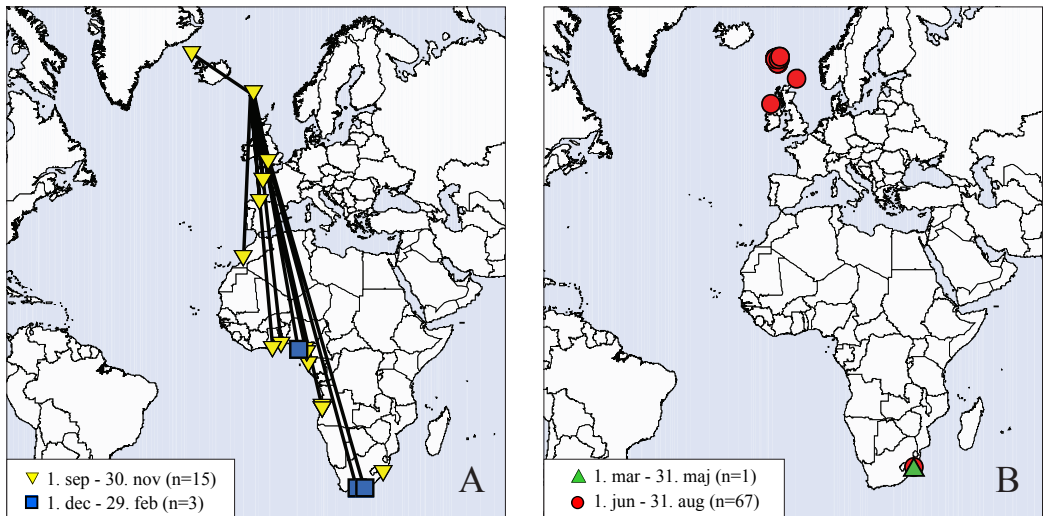

Fig. 5. Genmeldinger i A) efteråret og vinteren, og B) foråret og yngletiden. Linjer viser direkte træk. *Recoveries during A) autumn and winter, and B) spring and breeding season. Lines indicate direct migration.*

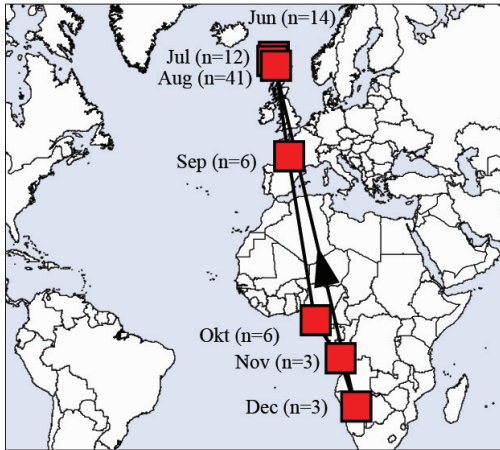

Fig. 6. Månedlige gennemsnitspositioner for genfund af havterne ringmærket på Færøerne. *Monthly mean positions for recoveries of arctic tern ringed in the Faroes.*

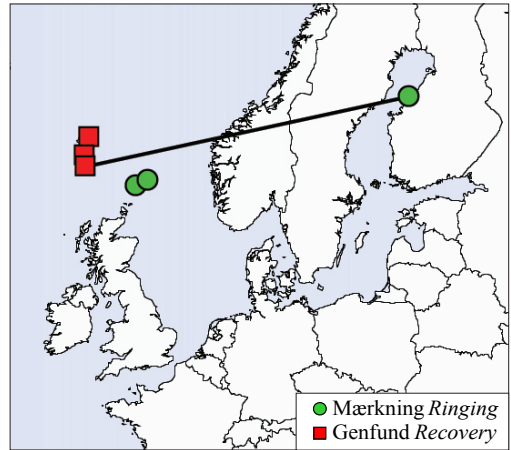

Fig. 7. Mærknings- og genfundslokalitet for havterne ringmærket i udlandet og genmeldt på Færøerne (n=3). Linjen angiver direkte træk. *Ringing and recovery sites of arctic terns ringed abroad and recovered in the Faroes (n=3). The line indicates direct migration.*

bord på et skib ved Færøerne to måneder senere (1. september, fig. 7).

Genmeldings- og dødsårsager

83% af havterne er genmeldt som døde (fig. 8A). For en stor del af de dødfundne fugle (82%) er dødsårsagen ukendt (fig. 8B). Den hyppigste kendte dødsårsag er skudt (kun én på Færøerne, i 1958).

Blandt havterne ringmærket som unger eller ungfugle og genmeldt som døde er 68% døde i løbet af deres første leveår (fig. 9). Ungfugledødeligheden er tilsvarende høj i Danmark (Bønløkke m.fl. 2006). Havterne kan blive meget gamle, og rekorden på Færøerne er 24 år. Fuglen blev mærket som unge 15. juli 1956 ved Borðan, Nólsoy, og fundet død 23. juli 1980 i bygden på Nólsoy. Den længstlevende i Europa blev 30 år og 11 måneder.

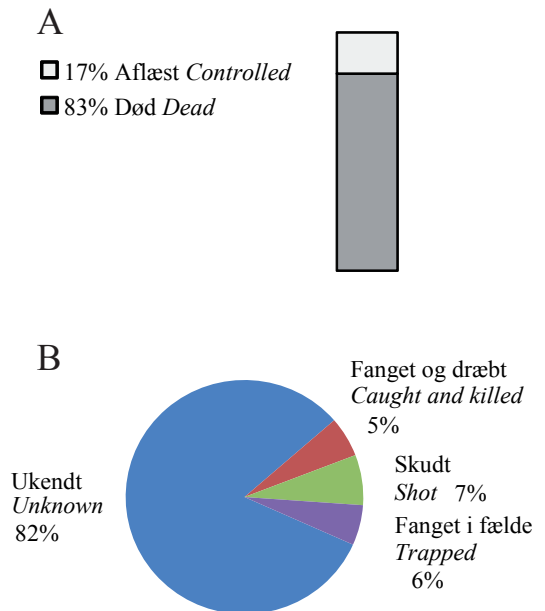

Fig. 8. A) Genmeldingsårsager (n=87) og B) dødsårsager (n=72) for havterne ringmærket på Færøerne. *Cause of A) recovery (n=87) and B) death (n=72) of arctic terns ringed in the Faroes.*

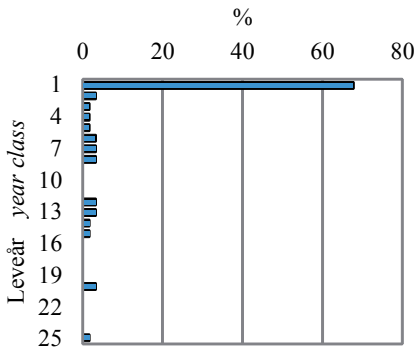

Fig. 9. Aldersfordeling af havterner mærket i deres første kalenderår og genmeldt som døde (n=62).
 Distribution by year-class of arctic terns ringed in their first calendar year and recovered dead (n=62).

English summary

Arctic tern is a common breeding bird in the Faroes with an estimated population of 7,600 pairs. 12,278 arctic terns have been ringed in the Faroes, most on Mykineshólmur (3,878). The first was ringed in 1924, and most were ringed in 1962, 1966 and 1968. The majority have been ringed as chicks (88%). There are 95 recoveries (0.8%). Juvenile dispersal or migration commences soon after fledging. 41 birds ringed as chicks were recovered within two months, and four of these were recovered from abroad (Greenland, France, Spain, Morocco). The early autumn recoveries are from France, Cameroon and southern England. In September, the mean position of the recoveries is still off southern Europe, but in October it has moved to Central Africa (recoveries from Morocco, Ghana, Nigeria, Cameroon and Angola). During the winter period, recoveries are from Nigeria and South Africa. Only few recoveries are from the return migration. The earliest arctic terns in the Faroes in spring were recovered on 5 and 15 June, respectively. A high proportion of arctic terns are recovered dead (83%), in most cases the cause is unknown (82%). Mortality is high during the first year. The oldest arctic tern ringed in the Faroes was ringed as a chick on 15 July 1956 on Borðan, Nólsoy and found dead 23 July 1980 in the village of Nólsoy, 24 years old.